

GLASUL MINORITĂȚILOR

Anul II

Luna Aprilie 1924

Nr. 4

Înainte cu 70 ani.

De: Andrei Dózsa.

În vara trecută partidul țărănesc și-a ținut adunarea de constituire la Bistrița. La această adunare d. profesor universitar, Bogdan Duică din Cluj cu dovezi istorice a căutat să arete, că partidul național înzadar tinde a se prezinta ca un partid național și democratic de 70 ani, fiindcă „comitetul permanent,” înființat în 1848 sub presidenția lui Barițiu, și nu a lui Șaguna, „când guvernul (austriac) l-a amenințat cu judecatorie excepțională, s'a declarat de desființat.” Și altfel – zice – a avut o menire politică foarte redusă. „Comitetul național” al doilea s'a înființat cu ajutorul generalilor austriaci, „deci a fost atât de guvernamental, încât a comis și fapte antinaționale.” „Astfel nu poate fi vorbă de o politică hotărîtă până la 1881, când s'a înființat de fapt partidul național dar' după aceasta întrând pe calea pasivității, a devenit o iluzie, deci n'a contat în trecut.” Astfel vorbește savantul profesor, în mână cu însemnările de atunci, devenite azi date istorice. Însemnările aceste de atunci, datele ziarelor, jurnalele parlamentului și memorandele adresate guvernului și însăși casei domnitoare, arată și altceva. Ele documentează, că inteligența Ardealului totdeauna, între împrejurări rele și bune a înzistat pentru autonomia Ardealului, și arată în deosebi, că a ținut de singurul regim politic cvintesenta vechei constituții ardeleni, recunoașterea unităților naționale ca persoane juridice, prin care singur este posibilă aducerea în armonie a intereselor contrare interne, și așezarea pașnică lângă olaltă a diferitelor naționalități, chiar și în relații externe. Cei 70 ani, ce au decurs între hotăririle adunării naționale de pe câmpia libertății

la 1848, și între hotărârile adunării naționale din Alba-Iulia, la 1918, n'a schimbat întru nimic concepția aceasta, înrădăcinată în suflète. În zadar a încercat constituția silită a dominației germane sub masca egalității de drept, a încadra națiunile Ardealului în „Gesamtmonarchia germană.” La anul 1863, în dieta ardeleană, ținută la Sibiu, față de sași, românii au apărut independența Ardelului. Ca urmare a articolelor de lege VII. și VIII. din 1791, cari constituieau „magna carta” constituției restabilite a Ardealului, ei au pretins ca pe lângă cele trei națiuni recunoscute, să se încadrează ca a patra, și națiunea română cu drepturi egale. Aceasta era continuarea politicei stabilite pe câmpul libertății.

În acest scop s'a înființat în luna August 1863 partidul constituțional român sub conducerea d-lor Sipotariu și Bohățeliu. Despre aceasta vorbește presa cotidiană de atunci astfel: Acest partid găsește remediul numai în revenirea la constituția Ardealului și cu privire la aceasta, față de vorbirile pline de liberalism ale sașilor și față de acuzațiile presei din Viena, va susține totdeauna propunerea, care iese aci: „întâiu trebuie să ne asigurăm patrie nouă înșine, și numai după aceea putem lăsa teren și altora.” Pentru aceasta atacă pe români întreaga presă vieneză. Oficiosul guvernului lui Bach, „Presse” zice: „Conștiința, că românii la adunarea din Sibiu constituiesc majoritatea, i-a dus la exagerări, pe cari nu le-a comis nici odată rassa maghiară suverană, domnind secolii dearândul! Numai după discuțiuni îndârjite și cu mari forțări au putut sașii validita cele mai simple pretenții ale dreptății.” Ziarul „Ostdeutsche Post” apostrofează pe români, că au natura stranie, sunt cruzi, lipsiți de tact, și îi amenință cu disolvarea dietei dela Sibiu.

Se știe, că ungurii și săcuii, afară de câțiva renegați, n'au luat parte la dieta din Sibiu. Punctul de vedere al ungarilor era anume, că în privința restabilirii vieții constituționale continuitatea de drept nu se bazează pe legile din 1791, ci pe legile din 1848. Ei s'au ținut de unirea pronunțată atunci. Românii au pretins și față de ei, Ardealul independent și autonom.

Dieta din Sibiu, ținută în luna Septembrie 1863 fără participarea maghiarilor, scoate la iveală atitudinea totdeauna hotărâtă și logică a politicianilor români. Atitudinea aceasta a exprimat-o mai categoric Alexandru Aldulean, la 3 Septembrie 1863, astfel: „până când la centru (sașii) se lucrează spre a distruge

vechea constituție, stânga (românii) stăruiesc a o restabili; până când centrul insistă, că dela Adria până la valea Hotriora (un părau de munte între Ardealul și Muntenia de pe atunci) să fie o națiune unitară (germană) fără nici o barieră și graniță, stânga sprijină autonomia patriei și voește a și susține, fiindcă numai astfel poate fi vorbă de națiuni politice; face propunerea următoare: „Națiunile legal recunoscute, și anume cea maghiară, săcuiască, săsească și română, sunt cu desăvârșire egale în drepturi, una față de cealaltă și ca țari beneficiază în conformitate cu constituția țării ardeleni de egale drepturi politice. Exercițiul liber al religiunii precum egalitatea de drepturi politice și civile a tuturor locuitorilor țării, fără considerare la naționalitate și religie, prin aceasta nu vor suferi nici o restricțiune.” Ce e aceasta, dacă nu o nouă formulare a hotărârii dela Blaj, din 1848?

Deputatul sas, Ranicher observă: „să fim sinceri și să luăm în ea că în senzul legilor fundamentale austriace,” Aldulean: „cu nici un cuvânt mai mult decât, cât stă aci!” De aceeași părere erau marea majoritate a deputaților români. Dintre bărbații de seamă ai vieții publice, singur Șaguna a sprijinit proiectul guvernului, astfel: „Proiectul de lege este bine și exact precizat. Spre a vedea, că la depunerea proiectului guvernului nu i-a lipsit nici simțul de dreptate, nici baza morală, nu trebuie o pricepere extraordinară. Să luăm numai în considerare, că teritoriul celor trei țări, nu a fost al unguirilor, săcuilor sau sașilor, ci era așa zisul pământ maghiar, adecă al județelor și nobililor maghiari, deși *mulți români nobili erau proprietari*, dar numai ca nobilime unguerească; *poporul de orice limbă să fi fost, n'a fost proprietarul pământului*; (unde e oprimarea deosebită a poporului român?) astfel pământul Secuimei era numai al nobililor săcui, căci și aci numai ei aveau drept de proprietate, dar nu cum era în teritoriul, care se numește greșit „Sachsenland,” căci aci fiecare om este și era egal. Guvernul înțelege exact chestia, deoarece numirea acestor teritorii de fapt a dat drepturi în măsură mai mare sau mai mică, acum însă în era egalizării complete vrea să proclame, că naționalitatea nu dă drepturi de favoare, și că fiecare ardelean e egal în drepturi. Propune întrețirea textului cu următoarele: „Numirile naționale existente până acum ale diferitelor părți din țară nu constituiesc și nu dau drepturi politice pe seama diferitelor naționalități.” Aceasta e deja o apro-

piere considerabilă de mentalitatea austriacă. Se vede, că loialitatea lui Șaguna față de puterea imperială existentă, era mai puternică ca instinctul politic creiat prin inteligența poporului său. Deși a fost stimat de conaționali săi, deputații români au aderat totuși la Aldulean.

Dacă partidul național român și-ar socoti punctul de plecare nu dela partidul lui Șaguna, mai bine zis dela cel presidiat de Barițiu, ci dela partidul constituțional român al dietei din Sibiu, inspirat de instinctul politic sănătos al poporului român și care în ciuda oprimării absolutistice, a reluat firul continuității de drept, tăiat între 1848–1863, dacă partidul național român ar pretinde organizația autonomă a Ardealului, numită azi regionalism, nu cu nesiguranță pipăitoare, ci cu certitudinea de acum 60–70 ani, dacă la înfăptuirea unității naționale n’ar cădea în aceeaș greșală care o arată politica de unificare cu urmări fatale a sașilor sub stăpânirea germană și a maghiarilor sub stăpânirea maghiară, atunci nici prin explicațiile istorice ale savantului profesor Bogdan Duică, nu s’ar putea trage la indoială că într’adevăr politica românilor din Ardeal conform esperiențelor trecutului, a progresat încontinuu cu puterea unei concepțiuni universale cristalizate deja acum 70, mai bine zis azi 75 ani, a progresat fără intrerupere în direcția aceea, care a căutat a asigura și desvolta în mod constituțional evoluția naturală a unităților naționale. Peatra fundamentală a acestei politici era tocmai desvoltarea organizației autonome, absolut necesare prin scoaterea la relief a unităților naționale. S’a înrădăcinat adânc în viața sufletească a tuturor națiunilor, fiindcă individualitatea națională, ca progres istoric era idealul, care avea chemarea în trecut și o va avea în viitor, să liniștească întreaga populație din Ardeal în cadrul constituției speciale a Ardealului. E proprietatea națională fiecărei națiuni, conștiința ei vie: limba sa, cultura sa, tradițiunile sale istorice și posibilitatea desvoltării libere a obiceiurilor populare, așezarea lor lângă olaltă și nu subordonându-se reciproc când uneia când celeialalte, după schimbarea situațiilor de dominațiune.

La adunarea dela Sibiu, în 3 Septemvrie 1863 zice Barițiu: „De altfel doresc din suflet, ca națiunile din Ardeal să aibă și în viitor încredere în conștiința lor proprie și să creadă, că patria aceasta *va rămânea în tot cazul între toate înprejurările, proprietatea lor inalienabilă*. Aceasta declarație – conform în-

semnărilor de atunci – a fost primită ca ovațiuni unanime. Oare nu e aceeași concepție, care după 60 ani d. Alexandru Vaida a pronunțat-o clasic și lapidar: „Ardealul al ardelenilor?” La dorința sașilor de a se menține numirile teritoriale (Sachsenland), tot Barițiu observă: „Ei, Domnilor, este o națiune nenorocită și pornită spre prăpastie, dacă își condiționează prosperarea sa de o numire goală. Eu cred, că factori cu totul de altă natură și mai cu efect sunt aceia, cari pot asigura viitorul, înflorirea și norocul politic al unei națiuni. Puterea de viață internă (vitalis vis) e cultivarea limbii naționale, desemnarea și recunoașterea pe seama ei a unui cerc cât mai larg, educația tinerimei dela generație la generație în morală și disciplină cea mai curată precum o colaborare strânsă pentru un regim municipal liberal, aceste sunt factorii, cari pot să salveze națiunile mici și mari dela degenerare, demoralizare și peire.”

Precum au luptat frunțașii românilor în contra tendințelor centralistice, cari tindeau la luarea dominației Ardealului din mână ardelenilor sub masca lozincelor ori cât de liberale, în timpul absolutizmului, care a durat cu mici intreruperi 30 ani, asistați fiind de unguri, totașa au rămas fideli principiilor lor atunci, când după înțelegerea din 1867 au întors arma pasivității, folosită de unguri în contra dominației austriace, acum deși cu asistența sașilor în contra tendințelor de unificare maghiară continuate de supremația maghiară, după unire.

Bine zis, chiar o parte însemnată a ungarilor din Ardeal nu era tocmai încântată de nimicirea totală a autonomiei Ardealului, fiindcă o parte însemnată a ungarilor respinsă – ce i drept – dela influența politică, dacă nu conștient, dar în mod instinctiv a știut, că aprecierea mulțumitoare de cătră străinitate a situației internaționale a Ardealului în privința etnografică și geografică nu se poate face prin nici un șablon de dominațiune fie german, fie maghiară sau altfel. Însă fantomul unității naționale a politiceii maghiare a înlăturat din cale pe acești politiciani, astfel s'a așezat cu vârful în jos piramida, care cuprinde națiunile din Ardeal în o unitate, dictată de natură și probată de istorie și în loc de vârf au început a se avea linii cari se despart tot mai mult. Acum, sub domniația română, după fiascul tendințelor de centralizare și germanizare a germanilor, după rezultatele catastrofale ale tendințelor de centralizare și maghiarizare a ungarilor, se poate oare închipui, ca tendințele de ro-

manizare pornite acum și centralizația românilor ar putea schimba definitiv structura etnografică a Ardealului și linia naturală de progres, indicată de puteri mai mari? Nu ai trebui mai bine să sperăm, că politicianii majoritari din Ardeal și frunțașii politici din vechiul Regat, cari vor cunoaște istoria dreptului, mai curând, sau mai târziu vor trebui să pășească pe calea politiceii, care s'a profestat înainte cu 70 ani de frunțașii Ardealului, înainte cu 60 ani s'a reprezentat cu energie dărză în contra tendințelor absolutistice și prin hotăririle din Alba-Iulia s'au așezat sub scutul cinstei națiunii și care politică s'a justificat chiar și prin evenimentele mondiale, în favorul românilor, prin protejarea internațională a dreptului de autodeterminare al popoarelor. Până atunci, noi ungurii putem repeta, cele zise înainte cu 60 ani de Barițiu: „Aproape de 20 ani plutesc asupra acestei țări nenorocite patru fantome îngrozitoare, cari țin în iritație și frică permanentă sufletele: pangermanismul, panslavismul, maghiarismul și daco-românismul. Nu cred, că în această casă s'ar găsi un suflet atât de fricos, care s'ar speria de aceste fantortie, dar sunt convins, că afară de casa aceasta, afară în țară sunt foarte mulți cari sunt neliniștiți și conturbați de unul sau altul din aceste fantome. Se tem foarte mulți dintre unguri și români că cele 40 milioane germani vor trimite 1-2 milioane germani în Ardeal spre a-i izgoni de aci și a-le răpi țara lor scumpă. Se teme sașii de dacoromâni, că voevodul din Moldova va ocupa această țară și îi va goni de aci pe ei. Se teme iarăși alții de răzburarea maghiarilor, care s'a suprimat pân'acum dar privind înfuriat, ia cele ce s'au făcut la timpul său, vor năvăli asupra sașilor, îi vor nimici și după aceea vor sugruma pe rând pe toți români. (Ilaritate zgomotoasă.) Domnilor, noi suntem bărbați și așa cred bărbați tari și nu ne temem de astfel de fantome, cu aceste se pot speria numai copiii și femeile. *Dar dacă noi la legiferările noastre vom da cel mai mic pretext, ca să se spuie despre noi, ca voim a exclude pe alții din drepturile legale ale țării, atunci ne vom expune de sigur la blestemul vrednic al opiniei publice europene.»*

Astfel au vorbit, au simțit și au lucrat conducătorii românilor înainte cu 70 ani. Și aceasta directivă s'a justificat pe seama lor de istoria lumii și dela aceasta directivă n'ar fi trebuit și n'ar trebui să se abate niciodată, fiindcă „istoria lumii este totodată și tribunalul lumii.”

Cluj, luna Martie 1924.

Răspuns la articolul ziarului „L'Indépendance Roumaine”

În numărul nostru trecut am publicat sub titlul „Reflexiuni la executarea reformei agrare” un articol al d-lui Daniel Nikolits, de care se ocupă ziarul *L'Indépendance Roumaine* în articolul de fond, în numărul din 13 Februarie a. c. Articolul zice următoarele:

„*Campania maghiară contra reformei agrare.* Nu fără surpriză vedem în *Glasul Minorităților* (La voix des minorités) o revistă, care se ostenește – cum însași afirmă – în interesul apropierii dintre maghiarii și românii din Ardeal, a început cu semnătura d-lui Daniel Nikolits o faimoasă campanie contra aplicării reformei agrare în Transilvania. Se știe, că guvernul din Budapesta a supus decisului Societății Națiunilor problema exproprierii moșiilor, cari sunt ale supușilor maghiari în Ardeal. Societatea Națiunilor a recunoscut de valabilă și îndreptățită măsura socială, care atinge latifundiile din România. Această înaltă instituție internațională a respins teza maghiară, conform căreia cetățenii maghiari s’ar bucura de privilegiu față de români. Moșiile românilor – pe baza hotărârilor referitoare la absenteiști – se expropriază, pe când ungurii cari stau la Budapesta sau altundeva în Ungaria, ar rămânea în posesia integrală a latifundiilor lor.

D-l Daniel Nikolits, care a rămas în Ardeal, a optat pentru România și se măgulește, că a combătut totdeauna șovinismul maghiar, chiar și în parlamentul din Budapesta, unde ar fi luptat în contra faimoasei legi școlare a lui Apponyi, găsește de oportun a reveni la procesul iremediabil pierdut, într’un organ, care lucrează pentru înțelegerea dintre minoritatea maghiară și majoritatea română, deși memoriul guvernului din Budapesta, care a crezut că trebuie să revină asupra chestiei ungarilor, cari au optat pentru patria lor veche, era respins deja definitiv.

Procedura aceasta înstrăinătoare nu are altă explicație psihologică, decât așa, că câțiva unguri au încă mentalitatea

marilor proprietari maghiari ai dominației de clase. Cei cari lucrează în favoarea apropierei minorităților de români, trebuie să combată nu numai ideea iredentismului, dar sunt datori totodată a propaga și ideile democratice, cari constituie fundamentul organizației Statului român. Dacă se privește chestia mai de-aproape, se poate observa, că ura anumitelor clase maghiare din Ardeal nu izvoarește totdeauna din sentimente ultranaționale și iredentiste, ci își are origina în mândria de clasă și în egoismul materialist. Se poate constata, că această manifestare de clasă, care își apără privilegiile și latifundiile, atacă reforma agrară tocmai atunci, când țărani maghiari din Ardeal profită din ea, deoarece moșiile expropriate s'au împărțit țăranilor fără considerare la rassă. *Glasul Minorităților* ar trebui să-și lărgească programul și să-și pună coloa-nele nu la dispoziția acelor, cari apără interesele magnaților absenteiști, ci acelor maghiari din Ardeal – a căror nume e legiune – cari au beneficiat de exproprierile făcute din domeniile mari, ce au aparținut conților și baronilor cari stau astăzi la Budapesta sau la marea albastră.”

Fiindcă i-am atras atenția d-lui Nikolits asupra acestui articol scris în ton serios, d-l Nikolits a răspuns prin o scrisoare adresată redacției ziarului *L'Indépendance Roumaine*. La cererea noastră însă a permis să aducem această scrisoare în publicitate și ne-a dat voie să o prezentăm și cetitorilor noștri, lucru pe care îl facem în credința, că și prin aceasta o să ajutăm chestiei, care o servim: apropierii româno-maghiare pe baza dreptății și aprecierii:

Onorată Redacție!

În No 14644 al prețuitului Dv. ziar ați binevoit a Vă ocupa de articolul meu apărut în *Glasul Minorităților*, în care am vorbit despre nedreptățile survenite la executarea legii reformei agrare. Vă rog, să primiți mulțumitele mele în general pentru că ați binevoit a învrednici de atenție articolul meu și în special pentru tonul obiectiv, cu care ați căutat a mă combate. Nu pot însă retace, că nu găsesc articolul Dv. de obiectiv și argumentele mele combătute. Dacă V-o aduc aceasta la cunoștință, o fac fiindcă presupun, că chestia Vă interesează și mai departe, atât pe Dv. cât și publicul cetitor, deci nu Vă va pare rău de timpul scurt, care-l veti petrece cetind scrisoarea mea.

Să-mi dați voe a mă folosi de un proverb unguresc: „dureră copilului mut, nu o înțelege nici mamăsa.” Iată deci, că am avut motiv de a aduce înaintea publicității plângerea mea, iar scopul mi-a impus să o fac în limba română, fiindcă plângerea mea era destinată chiar publicului românesc, care nu cunoaște chestia, și nu cititorilor de ziare maghiare, cari – să mă credeți – o cunosc foarte bine.

Astfel articolul meu a putut fi adus numai de *Glusul Minorităților*, fiindcă nici n’am voit să cer altei gazete românești publicarea lui, spre a nu se jertfi chestia relevantă, politice de partid de toate zilele. Eu, care altfel nu stău în nici o legătură cu redacția *Glusului Minorităților*, n’am exercitat nici o influență în chestia reproducerei articolului și nici nu știu bine zis, ca redacția din ce motive a decis reproducerea articolului. Aceasta e chestia ei, pentru aceasta ea răspunde. Așa cred însă, va putea răspunde liniștită, fiindcă – cum se va vedea mai jos – prin publicarea articolului a prestat mare servicii unei anumite cauze. Nici chiar Dv. nu veți afirma, că *Glusul Minorităților* n’ar fi fidel programului sau, când servește aceasta cauză.

Trecând la meritul chestiei, observ, că argumentul Dv. principal e, că cauza absentiştilor în urma atitudinii Societății Națiunilor a devenit o cauză pierdută. Nu sunt în situația de a putea privi în dosarele oficiale, deci nici nu știu în mod autentic, ce s’a petrecut în fața Societății Națiunilor, ci îmi reamintesc numai, ce se publicase la timpul său în ziare, presupunând, că ziarele în general avuseser informațiuni corecte.

Conform acestor izvoare de știri, Societatea Națiunilor numai la 5 Iulie 1923 a luat o atitudine în chestia exproprierii optanților – nu a absentiştilor! – deci în timpul, când cele mai multe chestii de expropriere demult au fost judecate cu hotăriri de a doua instanță.

Societatea Națiunilor nu a declarat, că România are dreptate în chestia exproprierii moșiilor optanților, nici n’a zis, că conform spiritului tratatului de pace optanții n’au dreptul de a-și menține averile lor. Doar așa ceva om serios contra dispozițiunilor clare ale tratatului de pace nici n’ar putea zice. Ci Societatea Națiunilor a zis, că privește din partea ei de fără obiect a se ocupa mai departe de chestia aceasta, fiindcă reprezentanții Ungariei cu ocazia convorbirilor din Brüssel au recunoscut dreptul României la executarea reformei agrare și anume

din puncte de vedere economice și sociale. Dv. deci n'aveți dreptate, când afirmați, că procesul absenteiștilor a fost pierdut înaintea Societății Națiunilor, căci despre aceasta chestie nici vorbă n'a fost acolo.

Dar din punctul de vedere al optanților se naște întrebarea, oare declarația Ungariei – care afirmative nici n'a fost atât de hotărâtă – și atitudinea Societății Națiunilor pot frustra optanții de dreptul lor de a-și menține averile, asigurat prin tratatul de pace? Doar acest drept îi privește pe ei, ca indivizi, în așa măsură, încât la Haga privește un tribunal special; nu conține drepturi politice, ci îndreptățește numai pe optanți a-și menține averea lor, ceea ce într'un stat, care nu e bolșevic, este de sine înțeles. Acest drept deci nu-l poate lua nici Ungaria, nici Societatea Națiunilor, nici România și nu poate fi obiectul târguelilor politicești. Dv. veți zice de sigur, ca eu aceste lucruri numai pentru aceea le neg, pentru că atitudinea Societății Națiunilor nu e favorabilă optanților. Pentru contrariul n'am dovezi, fiindcă la timpul său părerea mea, că drepturi individuale nu se pot lua și trata după considerațiuni politice, am spus numai cu câteva cuvinte volante, însă scrisoare despre aceasta n'am. Dar în fine, pe cine l-ar interesa, ce a fost părerea mea atunci, fiindcă sunt o persoană particulară. E cu mult mai interesant și are o greutate decisivă, că oare Statul Român ce părere și atitudine oficială a avut în chestia aceasta. Să binevoiți a Vă reaminti punctul de vedere al dlui ministru Titulescu, care a fost reprezentantul României în fața Societății Națiunilor. Dl ministru Titulescu s'a apărat cu mâini și cu picioare – dacă e permis să folosesc aceasta expresie despre acest diplomat fin, plin de succese – înaintea Soc. Națiunilor și a protestat în contra competenței Societății Națiunilor. Și iată acum Dv. sunteți aceia, cari Vă referiți la punctul de vedere al Societății Națiunilor, recunoscând prin aceasta competența – atât de mult combătută – a Societății Națiunilor. Dece?

Să nu uitați nici aceea, că cu ocazia tratativelor din Brüssel din partea României s'a pus în vedere o largă preveniență față de optanți și dacă îmi aduc bine aminte, aceasta s'a strecurat și în punctul de vedere al Societății Națiunilor. Și oare puteți Dv. afirma, că autoritățile au fost chiar și cu cea mai mică preveniență față de optanți?

Nu e oare un lucru de sine înțeles, că omul își pretinde

dreptul și dreptatea lui, le caută și în fine le cere, dar nu solicită preveniență în felul acesta, fiindcă aceasta se obișnuiește a se oferi de sine și a se primi cu mulțumire.

Vă întreb, ce ați spune la aceea, dacă în anul 1924 s'ar aduce o lege, conform căreia cel care nu a stat la anul 1910 în casa lui, și-o perde? Nu e imposibil și absurd așa ceva? Legea nu poate avea putere retroactivă: ceeace fără pierdere de drept a fost permis în 1910, nu se poate lega în 1924 de pierdere de drept. De ce nu voiți să o vedeți aceasta și în chestia absenteiștilor? Legea reformei agrare în luna Iulie 1921 a decretat, că se va expropria pământul rural aceluia, care n'a stat în România dela 1 Decembrie 1918 până la 23 Martie 1921, deși în timpul din chestie a sta în străinătate n'a fost legat de nici o pierdere de drept. De ce nu s'a făcut în lege un termen, în care timp cel din străinătate s'ar fi putut muta în România și numai dacă n'ar fi făcut-o, atunci s'ar fi ivit pierderea de drept.

Dar argumentele mele sunt clare și necombatabile. Dv. nici nu ați încercat combaterea argumentelor mele.

Domnilor! Cel care întră în luptă în interesul dreptului și al dreptății, de obicei nu poate conta la popularitate. În contra căruia se luptă în loc de argumente, cu fraze, chestia aceluia nu e pierdută!

Să vedem frazele Dv.

Ură împotriva Statului român?

Dv. folosiți în locul cuvântului guvern, cuvântul Stat, deci găsec de superfluu a Vă reflecta la aceasta, totuși declar, că astfel de ură nu cunosc.

Spirit de castă îngâmfat?

Vă rog, să nu generalizați, fiindcă declarația dela Brüssel s'a pronunțat tocmai de un conte Csáky, care a fost reprezentantul Ungariei.

Egoism?

Spuneți-ne Vă rog, oare în România noastră bun bourgeois, nu tocmai egoismul moral este baza existenței? Este permis pentru aceasta a face reproșuri sau a împiedeca pe cineva în exercitarea drepturilor sale și în apărarea averei?

Nimiciți egoismul imoral, dar nu atacați pe cel moral, fiindcă subsăpați fundamentul de existență al Statului nostru.

Democrație, latifundii, simț social?

Averea absenteistului, dacă întrece 50 jugăre cadastrale, conform legei se va expropria în întregime. Oare, dacă cineva are 51 jugăre-cadastrale, va să zică aproximativ 30 hectare, e deja proprietar de latifundii, dela care trebuie expropriată moșia întreagă? Deci – nu e așa – atât legea, cât și executarea ei nu numai împotriva latifundiilor este îndreptată, cum încercați a o arăta în articolul Dv.

Vă rog, ce are a face democrația cu aceea, când dela o familie se ia pământul moștenit secolii de-arândul și care constă din poate 60 hectare pământ arător, 20 hectare pomi, plantați de bunicul proprietarului actual și poate din 100 hectare pădure, când el de prezent nu-și mai poate ține o vacă și n'are lemne pentru încălzit? Și moșia s'a luat, fiindcă capul familiei a fost de exemplu în captivitate bolșevică în Ungaria? Așa ceva naște iubire sau ură? Și Dv. stigmatizați ura care s'a pronunțat eventual? E de fapt surprinzător și se poate mulțumi disciplinei de fier a celor interesați, dacă opinia publică română a luat cunoștință numai din prețuita Dv. despre existarea acestei ure.

Sau ce democrație și interes social e aceea, când dela cineva sub titlul de absenteist se ia din intravilanul de $\frac{1}{2}$ hectare, pe care stă o casă, nu partea dela stradă a intravilanului, ci o parte din grădină, din fund, aproximativ jumătatea grădinii, lăsând astfel la sat o casă cu o curte, în care nu se poate întoarce căruța.

Ce interes și simț social, când o mare fermă care a fost provăzută dela telefon până la pluguri cu motor, cu toate cele necesare, se expropriează așa, că din odăile lăsate în jumatate, doar nici nu se poate eși.

Și aceea e democrație, că un teritoriu de 80–90 hectare, aranjat pentru irigație artificială, se ia de sub cultura intenzivă și se expropriează pentru pășune sau în cazul cel mai bun pentru fânaș, dar proprietarul nou nu se interesează nici de aranjament nici de irigație. Sau dacă se ară un teritor de 100 hectare, aranjat pentru cultivarea sparanghelului și în plină floare se samână cu grâu.

Dece s'au expropriat edificiile, carierile de piatră și izvo-

arele minerale ale absentiștilor? Dece s'au lăsat fabrici economice de spirt și mori fără pământ și pădure, țiglăriile fără pământ.

Arată oare simț democratic și social, sau interes general economic, dacă se lasă cineva să lucreze 10 luni, să are și să samâne, iar' înaintea de seceriș se prezintă la el un domn – neindreptătit la improprietărie – care 'nare alt aranjament economic, decât umbrela sub care stă la ploaie, și acest domn se referă la aceea, că a luat în arândă dela stat moșia și adună depe 300 hectare recolta frumoasă pe seama lui, fără nici o despăgubire. Aceasta, e conform părerei generale, un păcat, fiindcă se zice, că numai acela are drept să secere, care a sămănat. Într'un stat agrar asta trebuie să fie o lege divină și de fapt și este. Sau de exemplu se dă în arândă o vie de 15 hectare unor dormni, cari nu sunt agricultori. Închipuți-Vă, o vie! care trebuie îngrijită ca un copil și care lăsată pe mână străină, cu siguranță va pieri.

Și oare numai în pământ există latifundiu? Aglomerare de capital? În case, în averi industriale și bancare nu este latifundiu? Dacă este un adevăr incontestabil, că latifundiul trebuie să dispară și pământul să ajungă în mâna celor, cari gârboviți îl muncesc, dece pământul, pentru care nu sunt îndreptățiți, îl expropriază statul pe seama lui și îl dă acelor în arândă, cari nu sunt plugari? Și dacă statul în privința aceasta are drept, dece n'ar putea avea drept și la alte aglomerări de capital? Atunci casa e a locatarului, averea bancară a funcționarului, averea industrială a muncitorului. Să se expropriază deci casele, băncile și averile industriale, să se aducă legi la fel cu aceea a reformei agrare și să se execute aceste legi la fel cu aceea și sunt sigur, că foarte mulți vor plânge dintre cei, cari azi își fac haz de mine. Dar sunt sigur și de aceea, că de exemplu parcelarea unei fabrici de ghetе în favorul a 1200 muncitori pantofari din punctul de vedere al producției va avea un rezultat tocmai atât de trist, cum e reforma agrară din punctul de vedere al producției economice.

Domnilor! Sunt la sfârșit și mai vroesc a arăta numai serviciul, care l'am făcut indirect eu prin articolul meu și ați făcut direct Dv. prin articolul Dv. unei chestii, care de fapt îl merită.

Dv. doriți a ridica contrast între mine și țăranul maghiar din Ardeal. Deci Dv. sunteți aceia, cari veți lua în apărare față de mine pe

țăranul maghiar. E bine și sunt convins, că țăranul maghiar va primi bucuros aceasta puternică protecție a Dv. căci e avizat la ea. Dar din articolul Dv. reese, că nu cunoașteți năcazurile țăranului maghiar din Ardeal și credeți că el a ajuns prin legea reformei agrare într'o situație fericită. Spre a nu-mi putea face nici când reproșuri, Vă comunic, că chestia nu stă așa. Fiindcă legea așa zisă democratică a reformei agrare decretează și la executarea se ține strict de aceasta, că dela coloniști – 95% sunt maghiari – să se exproprieze moșia care intrece 4 hectare, deși cel care are mai mult, n'are în nici un caz peste 18 hectare. Va se zică, în mânilor sânguincioase ale țăranilor se dă bățul cerșetoriei! Ce se spun mai mult, ce se zic despre comunitățile de avere săcuiești?

În chestia aceasta cuvântul Vă privește acum pe Dv. Veți modifica oare democrația Dv. și veți abandona chestia țăranului maghiar din Ardeal?

Primiți Vă rog distinsele mele considerațiuni.

Decis internațional în chestia coloniștilor germani din Polonia.

De: Elemér Nemes.

Una dintre cele mai dureroase jicniri ale minorității maghiare din România e reforma agrară, aplicată în mod special în părțile detașate de Ungaria și în aceasta mai ales articolul 10 din lege, așa zisul articol „de frustrare a coloniștilor”. Articol de lege mai antisocial, ca acesta abia a mai eșit la lumina zilei. În loc de a onora și sprijini pe miile de țărani, muncitori de model și harnici, cum se face aceasta în alte locuri față de agricultori, producătorii de pâine, aceasta lege îi alungă în peire, exclusiv din motive și cu scopuri politice contrar dreptului și dreptății, respectate pretutindeni și înscrise în legi pozitive.

S'a vorbit foarte mult despre sărmanii coloniști maghiari, conturbați și canați până la moarte aflători în agitare permanentă de ani de zile, în articoli speciali ai *Glasului Minorităților* ca și în coloanele presei ardelen, cunoscătoare binișor

a chestiei. Nici când n'a fost însă atât de actual a ne ocupa de chestia aceasta, ca astăzi, când s'a pornit procedura de expropriere în contra lor pe toată linia, când coloniștii noștri au putut cunoaște din hotăririle instanțelor! și II faptul trist, că legea „frustrării coloniștilor” se aplică față de ei fără orice conziderare și milă.

Ca preotul uneia dintre cele mai mari comuni de coloniști, ocupându-mă conform datoriei și temeinic, de întregul complex al chestiei, care amenință cu catastrofă existența coloniștilor, găsesc de nimerit a reproduce în coloanele acestei reviste după textul englez și francez, cât se poate în traducere textuală și fidelă, decusul juridic adus de Tribunalul Permanent Internațional din Haga referitor ia plângerea coloniștilor germani din Polonia, – analogă cu cea a noastră – ridicată la Societatea Națiunilor și hotărîrea Societății Națiunilor, ce urmează din acesta.

Se știe, că spre rezolvirea părții juridice a chestiilor internaționale litigioase, cari sunt sub garanța și protecția Societății Națiunilor (cum este și chestia protecției minorităților), Consiliul Societății Națiunilor trimite unele întrebări Tribunalului Permanent Internațional, care cooperează cu ea, pentru-ca acesta referitor la acele chestii juridice să dea părerea îndrumătoare, care are caracterul unui decus inapelabil și imutabil. Pe baza acesteia aduce Consiliul Societății Națiunilor sentința definitivă. Astfel deci, Tribunalul Permanent Internațional nu aduce sentințe (fiindcă pentru acestea nici nu are organ de executare) ci la chestiile juridice trimise lui, dă răspuns, opiniune specială, ceea ce în fine totuși e egal cu o sentință.

În chestia coloniștilor germani din Polonia, procesul verbal al tribunalului internațional e următorul:

«Tribunalul Permanent Internațional.

Ședința a treia.

Prezenți: Loder președinte, Weiss substitut, Lord Finlay, Nyholm, Mcftre, de Bustamante, Altamira, Oda, Anzilotti, Huber judecători și Wang membru supleant al tribunalului.

Espertiza No 6.

Consiliul Societății Națiunilor la 3 Februarie 1923 a adoptat următoarea hotărîre:

Consiliul Societății Națiunilor a fost informat despre anumite chestiuni referitoare la următoarele fapte:

a) un număr oare care de coloniști, cari erau mai înainte cetățeni germani și cari domiciliează de prezent pe teritorii polone, cari aparțineau Germaniei, au primit cetățenie polonă, în special în baza articolului 91 din Tratatul dela Versailles. Acești coloniști și-au ocupat proprietățile lor pe baza contractelor (Rentengutsverträge), cari s'au încheiat cu Comisia de Colonizare Germână încă înainte de armistițiu, deci înainte de 11 Noembrie 1918 și la cari n'au primit încă înainte de acest termen Auflassung-ul.* Guvernul polon pe baza articolului 256 din Tratatul dela Versailles, se consideră de proprietar legal acestor averi și pretinde desfacerea contractelor susamintite. (Rentengutsverträge). Ca urmare, autoritățile polone au luat oare cari măsuri față de acești coloniști, prin cari mai nou vreau să-i expulzeze din coloniile posedate de ei (Will be expelled);

b) Autoritățile polone nu vor să recunoască arendările concesionate înainte de 11 Noembrie 1918 de către guvernul german cetățenilor germani, cari au devenit supuși poloni. Aceste pământuri arendate constituiau averea Statului German și în baza articolului 256 din Tratatul dela Versailles au trecut continuativ în proprietatea Statului Polon.

Tribunalul Permanent Internațional se învită a da expertiză în chestiile următoare:

1. Conțin oare punctele susamintite *a)* și *b)* obligațiuni internaționale în sensul Tratatului încheiat la 28 Iunie 1919 între Statele Unite Americane, Imperiul Britanic, Franța, Italia și Polonia și aceste puncte țin oare de competența Societății Națiunilor conform precizărilor Tratatului?

2. Întrucât la întrebarea întâia răspunsul va fi afirmativ, Consiliul roagă Tribunalul să-și dea părerea la întrebarea: dacă atitudinea guvernului polon, arătată în punctele *a)* și *b)* corespund obligațiunilor internaționale?

Secretarul general a fost încredințat a înainta cererea Tribunalului împreună cu documentele referitoare, a expune acolo desbaterile ce au avut loc în această chestie în fața Societății,

* În Germania la câștigarea dreptului de procesiune în cărțile fundare, nu-e indeajuns că cumpărătorul să prezintă contractul de vânzare-cumpărare. La transcrierea posesiunii e necesar, ca vânzătorul să dea și separat o declarație. Aceasta se numește Auflassung.

a da ajutorai necesar pentru cercetarea și anchetarea chestiei și în caz de nevoie a reprezenta Societatea în fata Tribunalului”.

Procesul verbal relatează apoi asupra procedurii tehnice premergătoare anchetei, asupra prezintării notelor, documentelor, scrisorilor și dovezilor de cătră ambele părți și de cătră Societatea Națiunilor și asupra comunicărilor delegaților părților interesate. Apoi continuă:

„Conform tratatului de pace încheiat între Puterile Aliate și Germania, semnat la Versailles în 28 Iunie 1919 și care a intrat în vigoare la 10 Ianuarie 1920, Germania, conform dispozițiunilor luate deja de Puteri, recunoaște independența integrală a Poloniei și abzice în favorul acesteia cu privire la aceste teritorii, de toate drepturile și pretenziunile, cari s’au precizat în articolul 87 și cari se referă și la teritoriile, de unde s’a ivit chestia prezintată Tribunalului.

Articolul 256 al Tratatului cuprinde următoare dispozițiuni:

Puterile, cari au câștigat teritorii germane, vor lua în posesiune acolo toate proprietățile, cari au făcut parte din averea Imperiului German sau altui Stat german, iar valoarea acestor averi se va evalua de cătră Comisia Reparațiunilor, rămânând, ca contravaloarea să se plătească de respectivele state succesoare la Comisiunea Reparațiunilor în favorul guvernului german, în contul sumei reparațiunilor.

Conform acestui articol, între proprietățile și averile Imperiului și Statelor germane se socotesc toate bunurile de coroană, cari erau în proprietatea Imperiului sau a Statelor, precum și averile private ale fostului imperator german și ale altor persoane aparținătoare casei domnitoare.

Polonia la 14 Iulie 1920 a adus o lege, care conține între altele următoarele capitole:

Capitolul I.

În fiecare caz, când după 11 Noembrie 1918 în cărțile funduare ale fostelor provincii prusiane au fost introduse ca proprietari sau uzufructuari Coroana și Imperiul German, statele germane, instituțiile Imperiului sau statelor, fostul Imperator german sau membrii ceilați ai casei domnitoare – judecătoriile polone pe baza Tratatului de Pace din Versailles, încheiat la 28 Iunie 1919 în aceste cărți funduare vor inregistra din oficiu în locul persoanelor susamintite și a persoanelor juridice, Statul Polon.

Capitolul II

Întrucât persoanele și persoanele juridice amintite în cap. I. după 11 Noembrie 1918 ar fi înstrăinat ceva din imobilele din chestie, dacă le au însărcinat, sau dacă bunurile persoanelor înșirate în capitolul I, sau la cererea, sau la invoirea lor s'au transcris după 11 Noembrie 1918 altora, dacă s'au retras, s'au schimbat în orice chip, judecătoriile vor restabili în cărțile funduare situația, ca și când persoanele înșirate în capitolul I. n'ar fi înaintat cereri și n'ar fi dat invoirea la asemenea schimbări.

Întrucât foile de sarcină ale cărților funduare ar conține înregistrări de sarcini ori drepturi ipotecare asupra averii, sau asupra sarcinilor acesteia și dacă din conținutul înregistrării s'ar dovedi, că dintre persoanele înșirate în capitolul I. ar fi uzufructuarul sarcinilor înregistrate și ipotecilor, sau a fost numai după 11 Noembrie 1918, în acest caz judecătoria din oficiu va înregistra drept uzufructuar al acestor sarcini și ipoteci Statul Polon. Dispozițiunile din prima parte a acestui articol, cari se referă la restabilirea situației originale din cărțile funduare, de asemenea se vor introduce în conținutul acestor înregistrări de sarcini.

Capitolul V.

Statul Polon, prin înregistrarea conform capitolului I., ca proprietarul imobilului respectiv, va avea drept după întrarea în vigoare a acestei legi a expulza (expulsion) din aceste imobile persoanele, cari au ajuns în posesia imobilelor prin invoire încheiată cu unul dintre persoanele înșirate în capitolul I.

*

La executarea acestei legi guvernul polon a ordonat expulzarea din imobilele lor a proprietarilor înșirați în notă prin procedura pornită în fața instanțelor și prin organele poloneze. Proprietarii s'au opus încercării de expulzare prin faptul, că încercarea aceasta violează (violation) drepturile câștigate, cari le au conform legii și astfel e violarea Tratatului Minoritar Polon.

Acești proprietari se pot împărți în două categorii: acei, cari au posedat coloniile pe baza contractelor, zise «*Rentengutsverträge*», cari s'au încheiat cu Statul Prusian prin mijlocirea Comisiei de Colonizare din Prusia Occidentală și Posen, apoi cei cari au ajuns în posesie prin asemenea procedură cu contracte zise: «*Pachitverträge*»: Prin „*Rentengutsverträge*” pă-

mântul a trecut pe veci în posesia colonistului, contra plății în rate a anumitelor sume, susținut fiind în contract pe lângă oarecare condițiuni, dreptul de retragere și de rescumpărare al Statului. Prin „Pachtverträge” pământurile s’au dat în arândă coloniștilor pe câțiva ani. Contractele acestea s’au încheiat pe baza legilor speciale, votate de Prusia. Prima lege, care e datată la 26 Aprilie 1886, poartă titlul: Lege pentru întărirea colonizării germane în Prusia Occidentală și Posen. Sumele necesare s’au pus la dispoziția guvernului prusiac „pentru scopul, că prin colonizarea agricultorilor și industriașilor germani să se întărească elementul german în Prusia Occidentală și Posen în contra tendințelor de polonizare”. Cu sumele puse astfel la dispoziție, Statul Prusiac a cumpărat aceste pământuri și le a cedat coloniștilor.

Delegații poloni au adus în fața Tribunalului spre cercetare 2 exemplare de „Rentengustverträge”. Una dintre aceste se numește „Poseniană”, cealaltă de „Rattaiiană”. Condițiunile în ambele contracte sunt în fond la fel. În ambele contracte sunt „condițiuni generale” și „condițiuni speciale”. Și în contractele „Pachtverträge” sunt condițiuni generale și speciale.

Conform hotărîrii Consiliului Societății Națiunilor în chestia trimisă înaintea Tribunalului întră numai două categorii de coloniști: prima a aceloră, cari posedă pământurile pe baza contractelor „Rentengustverträge”, cari s’au încheiat înainte de 11 Noembrie 1918 și înainte de acest termen n’au primit „Auflassung”; a două a aceloră, cari au ajuns la pământuri prin Pachtverträge, datate înainte de 11 Noembrie 1918 și cari după acest termen s’au schimbat în Rentengustverträge.

Închestia prezentă, între documentele înaintate Tribunalului arată contrazicere o telegrama, care fiind adresată secretariatului general, datată la 8 Noemvrie 1921, a fost adusă la cunoștința Societății Națiunilor și care s’a adresat de cătră „Societatea Germană înființată pentru susținerea drepturilor minorităților din Polonia” din Bromberg (Bydgoszcz) Societății Națiunilor, în care în numele mai multor mii familii de coloniști de naționalitate germană anunță violarea Tratatului Minoritar, prin faptul, că guvernul polon i-a invitat ca până la 1 Decemvrie să evacueze proprietățile. Telegrama cere dispozițiune grabnică pentru protejarea persoanelor amenințate cu expulzarea.

Secretarul general al Societății, pornind din hotărîrea Con-

siliului dela 27 luni 1921, care se referă la protejarea minorităților, a comunicat imediat conținutul telegramei delegaților polonezi, repartizați la secretariat și în mod reglementar a făcut-o cunoscut și membrilor Consiliului.

Conform hotărîrii Consiliului dijn 25 Octomvrie 1920, președintele Consiliului, M. Hymans, reprezentantul Belgiei a învitat pe reprezentantul Italiei, marquisul Imperiali și pe reprezentantul Japoniei, vicomteul Ichi să țină cu ei un consiliu în aceasta chestie. Comisiunea astfel constituită, în care erau 3 delegați din partea puterilor, reprezentate din Consiliu, a cercetat chestia atât pe baza datelor puse la dispoziție de cătră consulatul polon din Geneva, cât și pe baza datelor Societății Germane și la 23 Ianuarie 1922 într'o declarație preliminară, a propus ca să se învite guvernul polon a suspenda toate dispozițiunile, cari ar cauza o schimbare în situația coloniștilor, până când Consiliul va afla ocaziune de a discuta observările ce va adresa guvernului polon în viitor.

Înurma acesteia s'a cerut și promis în repețite rânduri suspendarea executării dispozițiunilor pe când între timp Consiliul prin comisia delegată a continuat în aceasta chestie desbaterile. Consiliul la 17 Maiu 1922 cu ocazia desbaterii asupra raportului înaintat de reprezentanții Belgiei, Italiei și Japoniei a adus o hotărîre, prin care guvernul polon s'a învitat a suspenda, – până când consiliul nu aduce o nouă hotărîre – orice dispozițiune administrativă sau juridică cari ar influența situația normală a coloniștilor de naționalitatea germană, cari au devenit cetățeni poloni sau ai căror caracter de cetățenie depinde de rezolvirea chestiilor, cari fac obiectul acestor desbateri. Totodată s'au promis și alte suspendări și s'a luat iarăși ferul desbaterilor între delegațiunea polonă și secretariatul Societății. – Chestia aceasta a ajuns la Londra, la adunarea extraordinară a Consiliului în luna Iulie 1922 iarăși la desbatere, fiind de față și un reprezentant al Poloniei. Au sosit noi explicațiuni dela guvernul polon, precum și dela reprezentanții coloniștilor și la 9 Septemvrie 1922 Dl. da Gama, reprezentantul Braziliei la o ședință ținută la Geneva a propus, că chestia să se predee comisiei juridice spre lămurirea juridică a chestiei.

Consiliul a primit propunerea și prin urmare s'a designat o comisie, din care au făcut parte delegații Botella – spaniol, Fromageot – francez și Sir Cecil Hurst – englez, devenind

membrul comisiei și van Hamei, directorul secției juridice pe lângă secretariatul Societății Națiunilor.

Hotărîrea acestei comisii, întru cât se referă la chestia prezentă care se află în fața Tribunalului, în fond e, că în cazuri, când contractele „Rentengutsverträge” s’au dat înainte de 11 Noembrie 1918 și înainte de acest termen nu s’a dat încă Auflassung, expulzarea coloniștilor din moșiile lor n’a fost îndreptățită. Comisia găsește, ca diferite circumstanțe, înțelegând și întârzierea fixării schimbului de granițe, precum și complicațiile considerabile cauzate de război, pot justifica lipsa reglementării la aceste schimbări și că neglijarea regulării acestei situații de drept nu se poate atribui coloniștilor, nu se poate pronunța răspundabilitate juridică față de ei, dacă altfel au satisfăcut obligațiunilor prevăzute de contract. Iar’ coloniștii, cari au primit pământurile înainte de 11 Noembrie 1918 și până acum n’au murit, conform părerii comisiei vor trebuie lăsați în arânda lor.

Guvernul polon trăgând la indoială temeinicia hotărîrii comisiei juridice, Consiliul a hotărît înaintarea chestiei Tribunalului Internațional spre a’și da părerea juridică.

Chestia care aștepta în fața Tribunalului o desbatere, se imparte în 2 capitole principale. Primul, referitor la competența Societății Națiunilor de a primi chestia; al doilea la dreptul coloniștilor, prin care vor putea ținea și cultiva pământurile lor și mai departe. Întrucât – cum afirmă Polonia – materia chestiei nu se tine de competența Societății, Tribunalul nu se va pronunța nici referitor la drepturile coloniștilor. Tribunalul deci dorește a se pronunța în chestia competenței.”

Atâta e procedura de pregătire. După aceasta urmează desbaterea în fond, pe care – având în vedere materialul vast – o vom comenta în numărul nostru viitor.

Igazfalva, luna Martie 1924.

(Vom continua.)

Această gazetă se redactează de aparținătorii minorității maghiare. Deoarece însă credința noastră este, că chestiunea minorităților prezintă un interes general, cu plăcere dăm loc oricărei comunicări privitoare la minoritățile de rasă, religione și de limbă.

„Nu ne-a așezat la un loc, ca să ne întremâncăm!”

De Dr. Ioan Karácsonyi.

Dl. Onisifor Ghibu, profesor de universitate din Cluj în lucrarea sa apărută acum (parte reprodusă deja): „Catholicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului Român” scrie, că „înțelege învățăturile Istoriei și Voința lui Dumnezeu, ca nu ne-a așezat la un loc, ca să ne întremâncăm, ci ca împreuna să lucrăm frățește.” (P. 173) El vrea numai să desarmeze ungurii și pe teren religios și în acest scop vrea, ca statul român să iee dela catolicii maghiari școlile fondationale, ba chiar și bisericile, unde el o va găsi de bine! (P. 22, 173)

Pentru ce se întoarce dl. Ghibu împotriva catoliciilor maghiari și la număr mai puțini, și frustrați de imobilele lor prin reforma agrară, își găsește explicația, în aceea că conform dovezilor și afirmățiilor d-sale, statul român are drept istoric la luarea fundațiilor, școlilor și bisericilor dela catolicii maghiari!

Deja în secolul XVI, după ce multe confesiuni toate s’au referit la Sfânta Biblie, un poet spiritual latin a scris:

„Hic liber est, in quo sua quaerit dogmata quisque
Invenit et pariter dogmata quisque sua.”

Dacă deja cu Sfânta Scriptură s’au comis și se comit atâtea, abuzuri, e mirare oare, că se falsifică și istoria? Prin retăcerea datelor contrazicătoare tezei din chestie, prin incurcarea evenimentelor din diferite veacuri, prin exploatarea strașnică a bunei-credințe altora, oare ce nu se poate dovedi! Prin retăcerea evenimentelor premergătoare sau următoare ași putea arăta de exemplu, că la Marengo austriacii au invins și că Bucureștii era în 1830 un oraș rusesc, etc.

Se duce o luptă violentă deja de secolii, ba chiar de mii de ani între oameni, mai ales între politicieni și iuriști despre aceea, oare ce e mai potrivit și mai drept: unirea puterilor bisericești și lumești într’o mână, sau despărțirea lor? Creștinismul

din orient după exemplul Bizanțului-se știe-a primit caesaro-papismul, dar la națiunile, cari au aderat la creștinismul din apus, cum știm, s'a dus o luptă până chiar și la războaie sângeroase între sacerdotium și imperium, între papa și imperatul. Dela secolul XI până la secolul XVI biserica catolică și-a putut păstra prin lupte crâncene independența și a stat ca un controlor pe lângă stat, dar dela secolul XVI încoace aderenții suveranității statului au tras la indoială atât din punctul de vedere al dreptului cât și de fapt, independența aceasta și au ațâțat regii și domnitorii prin diferite apucături pentru a se amesteca în chestiile bisericești. Armele, prin care bărbații de stat suverani au acaparat în mâna lor dreptul de dispunere în chestiile bisericești erau în Franța gallicismul, în Germania iosefinismul în Ungaria ius supremi patronatus, în extinderea lui.

Natural statul suveran a avut iuriști foarte mulți. Aceștia deci chiar și în Ungaria au explicat dreptul supremului patronat astfel, că statul ar fi dat bisericești toate drepturile, fundațiunile și școlile. Dintre acești iuriști d-l Ghibu își alege pe Ignatie Kosutányi, fost profesor universitar în Cluj și se referă la lucrarea lui „Dreptul canonic” (Cluj 1907, ediția 3-a), și ia toate afirmațiunile lui drept exacte și drept legi. Natural, d-l Ghibu sau nu o știe, sau nu vrea să o comunice cetitorilor, că autori cum sunt: Iosif Szeredy, profesor la academia de drept în Pécs (Dreptul canonic. Pécs, vol. I-III. 1874-1884.) Emerich Kazaly (Manual de drept canonic catolic 1884.) George Demkó, profesor universitar în Budapesta (Jus ecclesiasticum. 1888) sau dintre cei din urmă Coloman Török. Cardinalul Laurențiu Schlauch (Dreptul de supremul patronat al regelui maghiar. 1892.) Dedek Crescens (Cartea lui Francisc Boncz despre drepturile suveranilor în chestiile religioase. 1894.) Adalbert Turi (Dreptul suprem de patronat și autonomia, având în deosebită considerare fundațiunile religioase și școlare. 1907.) Dr. Iuliu Dezső, profesor supleant la academia de drept (Bunurile bisericești catolice în Ungaria. 1913) și în fine Dr. Rudolf Ploskál-Tempis (Desvoltarea dreptului de patronat al regilor maghiari, 1916) au combătut în întregime toate afirmațiunile nebazate ale lui Kosutányi și antecesoriilor lui. Când a ieșit la iveală, că bula papală a lui Sylvester, presupusă de a fi fost dată în anul 1000, a fost iscodită de Ioan Tomkó în 1635 (v. Századok

1909, 361. – 1913, 1–15) și că monografia sfântului Ștefan, rege al maghiarilor, s'a falsificat prin adausuri din timpurile mai târzii (Századok 1901, 991) dreptul de patronat suprem al regilor maghiari în măsura, cum s'a exercitat de Maria Terezia și mai ales de Iosif II, n'a fost un drept, ci abuz.

Spre a mai aminti un exemplu, d-l Ghibu descopere, că catolicii maghiari nu aveau școli secundare, fiind acele „pur și simplu școli de stat” (pag. 197.) Nu țin de glorie această descoperire, deci nu-l voi ofența pe d-l Ghibu cu aceea, că a întârziat cu descoperirea sa. A fost premers de Carol Szász, atunci secretar de stat, mai târziu episcop reformat, care a afirmat aceleași lucruri. La aceasta Iuliu Városey, canonic din Kalocsa, mai târziu metropolit și Friedrich Weiser, iezuit-savant au reprodus în 2 volume puternice scrisorile de fondare ale școlilor secundare catolice și prin aceste au combătut complet afirmațiunile lui Carol Szász, cari s'au născut din preocupăția lui confesională.

D-l Ghibu însă nu ia act, sau nu vrea să iee la cunoștință aceste opuri considerabile și cari conțin originale izvoare, deși ar fi putut afla. în ele date foarte interesante chiar și referitor la istoria românilor. N'a luat în considerare nici lucrarea de 3 volume a lui Iosif Rupp, intitulată „Istoria etnografică a Ungariei”, deși în ea (d. e. în volumul II, pag. 352, 356) ar fi putut afla date precise referitor la aceea, că fondul de studii s'a creat în mare parte prin donațiunile particularilor.

Așa face și atunci, când vorbește despre catedrala și palatul episcopal din Alba-Iulia, despre catedrala Sfântului Mihail din Cluj și despre biserica din Baia-Mare. Vorbește despre preluarea edificiilor, despre predarea, despre soartea lor, dar nu vrea nici decum să trădeze cetitorilor – deși aceasta este punctul decisiv – că edificiile s'au clădit de cătră catolici, deci când în 1711 catolicii au repretins *iure postliminii* aceste, au reprimut numai ce era a lor. Nu există nici un caz, că catolicii ar fi luat dela greco-orientali vre-o biserică.

Pe lângă toate că știința d-lui Ghibu e din întâmplare sau intenționat atât de unilaterală, totuș aș fi adus bucuros dovezi, că iezuiții n'au fost „expulzați” în 1773 din Ungaria (pag. 112), aș fi atras cu plăcere atenția d-lui Ghibu, că cuvântul latin „restaurat” nu însemnează pe românește atât, cât „făcut”, că șirul 11 de pe pagina 222 l-a citit și l-a reprodus greșit, fiindcă *Mars* și *Mors* sunt diferite nume și că cuvântul al doilea este a

se ceti *Mors*; cu un cuvânt, la început am crezut, că voi putea intra cu d-l Ghibu în discuție detaliată și folositoare, dar când am cetit mai departe cartea, tot mai bine m'am convins, că o astfel de discuție este imposibilă și superfluă.

Reproduc declarația a 3-a a d-lui Ghibu spre dovedirea acestora:

Înrândurile 17–18, pe pagina 205, scrie astfel: „Mănăstirea franciscană din Cluj a fost făcută la 1442 de Ioan Corvinul și dată călugărilor dominicani.” M'a surprins această afirmație, fiindcă mi-am reamintit bine, că am pregătit sub tipar și am făcut corectura de tipar a bulei papale din 1400, care s'a referit la mănăstirea dominicanilor din Cluj (Monumenta Vaticana Hungaria S, I. T. IV. 278.) Am luat deci în mână lucrarea „Din trecutul și prezentul ordului Sfântului Dominic” a lui Dr. Alexandru Horváth, care s'a folosit afirmative de d-l Ghibu. Aci însă pe pagina citată 192, stă următoarele: „Papa Bonifațiu al IX-lea a dat indulgențe la 1 Decembrie 1400 capelei aflătoare lângă claustrul dominicanilor din Cluj. Avem știri din 1455 despre renovarea bisericii Mănăstirii din Cetatea veche.” Deci din afirmațiunile d-lui Ghibu nu e adevărat nimic.

Pe mine deci nu m-a sedus dl. Ghibu, dar cine are timp și bani să comande lucrarea lui Alexandru Horváth spre a vedea cu ochii săi proprii, că Ghibu-modest zis – a greșit?

Pe pagina 99 își exprimă credința dl. Ghibu, că etatizarea fondului de studii nu s'a efectuat, în mod practic „de către Guvernele maghiare ale timpului, fiindcă erau în permanență aproape exclusiv catolice.”

Dl. Ghibu ar fi prea tânăr, dacă nu și-ar reaminti la guvernul maghiar de sub conducerea lui Desideriu Bánffy, care era de religie reformată, dacă n'ar ști despre alegerile faimoase ale lui Bánffy, prin cari s'a încercat sugrumarea partidului popular al catolicilor! Dacă dl. Ghibu nu-și reamintește, de sigur sunt în Ardeal foarte mulți politicieni români, cari știu că dela 1875 până la 1890 Coloman Tisza, – de asemenea de religie reformată, – a condus guvernul maghiar și a împiedecat orice mișcare catolică. Este știut în general, că guvernele maghiare dela 1867 până la 1914 erau sau dușmanii catolicilor sau chiar și dacă erau în ele bărbați catolici binevoitori, în contra uneltirilor protestanților și pentru atacurile necredincioșilor nici ei n'au putut exopera, că biserica catolică să-și recâștige drepturile

sale asigurate prin legile din 1848 și anume dreptul de a-și administra însași averea.

Deci dl. Ghibu – dacă nu sunt – inventează dovezi chiar și din trecutul apropiat. Dacă se și face ridicol în fața bătrânilor, dar cei tineri și cei din Regat îi cred, deoarece nu știu adevărul.

Dar totuși, par'că dl. Ghibu nu prea are multă speranță în aceea, că pe baza exemplelor înșirate din istorie, România ar avea dreptul de a-și însuși ca averi de stat instituțiile bisericești și școlare ale ungarilor catolici, respective a le recâștiga. Pe la sfârșitul lucrării sale deci descopere, că Franța și Cehoslovacia sunt state catolice, (pag. 225, 227, 267) deci pentruce nu ar putea face și România așa, cum au făcut aceste state catolice?!

Cel care este nițel versat în istoria universală, sau a observat cu atenție evenimentele din ultimii 25–30 ani, știe, că Franța a desființat în 1791–1801 religia catolică, a expulzat sau exterminat preoții și episcopii ei. Chiar și în anii 1801–1880 când a deportat în captivitate pe papa, când a executat pe metropolitul din Paris. Dela 1880 Franța este modelul persecuției moderne de religie. În anul 1905 a luat și fundațiunile, școlile și bisericile, ce au mai rămas. Poate că dl. Ghibu a auzit ceva despre ordonanțele faimoase ale lui Combes și despre delapidările lichidatorului Duez, și dacă nu-și amintește aceste, motivul poate fi, că bucuria asupra pagubei altora, după părerea unora, este bucuria cea mai sinceră, dar nu durabilă. Despre aceea, în cemsură e un stat catolic Cehoslovacia, vorbesc îndeajuns bisericile și școlile secestrate și statuetele dărămate ale sf. Maria.

Ce rost are a discuta, despre aceea că averile fondului de studii și religionar că și școlile călugărești, sunt ale bisericii catolice, dacă dl. Ghibu sărind vesel de pe marea trecutului pe uscatul prezentului, se referă la exemplul statelor catolice, cari sunt numai afirmative catolice, dar de fapt sunt prigonitoarele catolicilor?

Încontra forței brute nu există drept și dacă bărbații de stat ai României vor a crea nu un stat creștin, ci un stat atotputernic și persecutor al religiilor, atunci nici așa nu vor întreba, a cui era în trecut școala, biserica și fondațiunea, ci le vor lua.

Mai mult, dacă e la loc părerea anterioară a dlui Ghibu, atunci nu mai trebuie forță, deoarece acele vor ajunge de sine în mâinile statului român.

Anume dl. Ghibu pe pagina 17 a lucrării sale scrie astfel:

„Puteau năvăli în Transilvania mii și mii de Italieni, Nemți, de Francezi, cari se aducă întărire catolicizmului unguresc, încapabil de a trăi prin sine.”

Dacă aceasta așa e, de ce e frica mare de ungerii catolici?! Acum sunt închise hotarele și dacă ungerimea catolică nu e de viață, va pieri! Pentru ce s'a conceput deci cartea aceasta, pentru ce s'a tipărit pe bani scumpi?

În fine, deși știi, că P. S. episcop Majláth supoartă bucuros persecuțiile și calomniile, în interesul dreptății sunt nevoit a atrage atențiunea oamenilor cu bun simț la goana, care se exercită de d-l Ghibu în contra acestui prelat marimimos și jertfitor în interesul credincioșilor săi (pag. 105, 245, 266), în special fiindcă crede, că episcopul Majláth e un renegat.

Deja și aceea e nostim, că acel bărbat să fie renegat, care se declară a fi aderentul acelei religii și națiuni, de care s'au ținut tatăl, bunicul, strămoșul lui și așa mai departe până la al 7-lea antecesor.

Și apoi din ce deduce d-l Ghibu, că familia contelui Majláth e de origine română? Din pronume?

Că de care națiune se ține cineva, numele nu impoartă. D-nii deputați Fanasovici, Popoviciu, sau Cantacuzenii de sigur ar protesta în contra aceea, că sunt sârbi sau greci, fiindcă numele lor nu sunt românești. Nu știu, cum ar primi francezii pe d-l Ghibu, dacă ar afirma ca imperatorul Napoleon I n'a fost un francez, ci italian, fiindcă pronumele tatălui său era Buonaparte.

Afară de aceea, numele Majláth nici nu e de felul, cum sunt pronumele Popescu, Vacarescu, Olteanu, cari sunt nume speciale românești. Dar găsim la bulgaro-slavi numele Angela, la ruteni numele Vihorlat și numele de botez al chenezului din Borzvafej, care primul figureaza în istorie la 1418 cu numele Majláth, a fost Dragomir, nume de asemenea bulgaro-slav. Deci numele de Majláth a putut fi adoptat de bulgari, români, maghiari și slovaci. În 1608 a primit nobilime o familie Majláth de origine sârbă, de fel din județul Cianad cu predicatul Szései.

Din aceea deci, că familia renumită Majláth de Comana și Szunyogszeg, care a primit rangul de baron în 1547 a fost românească, nu urmează că și familia Majlát de Székhely e română. Ba chiar este cu totul sigur, ca familia Majláth de Székhely n'are de făcut cu cei, cari au primit rangul de baron în 1547. Familia de baron Majláth a rămas deja cu totul fără ur-

mași, când antecesorul familiei Majláth de Székhely, Nicolae era încă student în Nagyszombat. În 1637 a făcut bacalaureatul, în 1642 din voința metropolitului din Esztergom, Losy a devenit nobil-bisericesc în Kis-Czétény și numai la 22 Aprilie 1643 și-a câștigat rangul de nobil, referindu-se la rangul de nobil cel vechiu, pe care însă nu l a putut dovedi. În fine el n'ar fi fost nebun să ceară diplomă nouă de nobil, dacă ar fi fost în ru-denie cu baronii Majláth, cu domnii cetății Făgărașului. Nu se poate crede nici aceea, că voivodul Matei Basarab, bogat și iubitor al religiei sale, să trimită tânărul de lângă el – dacă i-a fost rudă – în străinătate să învețe altă religie.

Cum a ajuns Nicolae Majláth de Székhely la universitatea din Szombathely, o explică el însuși în testamentul său din 1683, scriind astfel: „Fiindcă este certă originea mea *subțire* din de-părtata străinătate, averile mele din Ardeal le las neamurilor mele de acolo. Ca executor îl numesc pe primul-și vice chinezul regal din Scaunul Ciuc precum pe căpitanul și pe dl. preot din Sf. Simon.” E clar și se poate deduce și din alte semne, că pe la anul 1610 un om catolic cu numele Majláth din părțile de est ale Ungariei s'a căsătorit într'o familie de săcui din Ciuc, iar' pe fiul lui, pe Nicolae care a putut fi un elev bun, un preot poate cel din Sf. Simon l'a trimis la cea mai apropiată episcopie catolică la Emeric Lósy, pe atunci episcop de Eger, în serviciu. Acest episcop apoi fiind numit în 1637 metropolit de Esztergom, Fa dus pe baiatul dibaciu și cuminte la Nagyszombat, unde a în-vățat mai departe.

Aceste le ar fi putut ghici de sine dl. Ghibu, dacă ar fi cetit paginile 1–11 ale volumelor din 1886 (VI) din revista heraldică și genealogica «*Turul*» sau pagina 648 din monografia județului Nógrád și atunci fără timbrul neștiinței ar fi putut pretinde, ca dl. episcop Majláth să părăsească Ardealul și reședința episcopală. Fiind-că precum se vede din toate acestea, dl. Ghibu este un om foarte pașnic, el nu vrea să ne mănânce, ar dori însă, ca turma să rămâie fără păstor!

La cuvintele lui Krestinski.

De **Dr. Elemér Jakabffy**

vicepreședintele Partidului Maghiar.

La conferința din Viena, delegatul sovietelor, d-l Krestinski cerând plebiscit pentru Basarabia, a făcut aluzii și la aceea, că guvernul din București apasă pe germanii din Bucovina și pe maghiari din Ardeal și a accentuat, că sovietele din partea lor au recunoscut drepturile minorităților, deci sunt îndreptățiți a cere relații dela vecinii lor asupra tratamentului față de minorități.

Noi, cari ne ocupăm permanent cu problema universală a progresului drepturilor minorităților naționale, în toamna anului 1921 am aflat cu bucurie, că pe acel pământ, unde, conform legendei, au mers Iazon și argonauții, în calea lor spre Kolchis, pentru a câștiga lâna de aur din poveste, unde după prăbușirea imperiului țarist s'a înființat o republică democratică, zisă *Georgia*, minoritățile etnice au ajuns la drepturi, cari pot fi invidiate de minoritățile tuturor țărilor din Europa, precum erau invidiați de către cei din vechime, aflătorii lânei de aur.

Am încercat deci totul, spre a obține din Georgia textul legii, care asigură aceste drepturi mult dorite. Ne-a și venit textul legii în primăvara anului 1922, noi am cetit cu bucurie articolii ei, dar' cu simțul durerii rândurile însoțitoare, cari spuneau că la 12 Februarie 1922 armata roșie moscovită a intrat în Tiflis, capitala Georgiei, deci nici vorbă nu mai poate fi despre aceea, ca să se respecte drepturile minorităților, asigurate prin lege. Iată cum se prezintă sistemul, care pretinde dreptul de a cere relații dela vecini asupra tratamentului față de minorități.

În secolii din urmă ne întâlnim foarte des cu cazuri, când state străine se angajează de prieteni popoarelor subjugate ale altor țări.

Politica englezească o face aceasta consecvent: trimite în voiaj domni, ca Scotus Viator spre a servi și prin aceasta poli-

tica ei. La timpul său a sărbătorit pe Kossuth pentru a păgubi prin ideile lui pe Habsburgi, iar' acum dă adăpost lui Rădici.

Napoleon, Bismarck, Cavour au făcut la fel, când au folosit pentru scopurile lor – dintre maghiari – pe Ștefan Tūr și Klapka șcl.

Cu ocaziunea tratativelor de pace, adevăratele spirite mari ale lumii, au observat, că asemenea lucruri totdeauna periclitează pacea mondială. Dar au observat și aceea, că este asemenea un pericol, dacă în voia statelor imperialiste și național-sovinistice se lasă soarta minorităților etnice. Pentru aceasta au făcut din chestia minorităților o chestie internațională. Pentru aceasta au obligat pe statele succesoare la semnarea tratatelor, prin cari se obligă a respecta drepturile minorităților. Pentru aceasta au asigurat minorităților etnice dreptul, de a putea recurge cu doleanțele lor la Societatea Națiunilor.

La acest drept noi minorități nu vom renunța nici când, Nici o amenințare nu ne va speria dela exercitarea acestui drept, dacă vom găsi de necesar. Dar chiar fiindcă afară de hotarele țării avem o instanță legală, care nu tinde la turburări interne, ci asigură dreptatea și dreptal, ne opunem cât se poate de categoric la aceea, ca reprezentanții unui stat străin să și formeze dreptul de a se amesteca în chestiile noastre minoritare.

Protestăm apoi cu cea mai mare asprime ca să se facă aceasta din partea unui stat, care exercită cel mai dârz teror față de minoritățile sale din Georgia și din alte țări și care nici nu e membru al Societății Națiunilor, care își ridică cuvintul în chestia minorităților numai atunci, când așpiră la o parte dintr'o țară.

Evreii româno-maghiari.

Din condeiul dlui Ioan *Istrate* s'a scos de sub tipar o broșură, intitulată „Conservarea Națională”, care sub pretextul protejării naționalizmului iasă în contra evreilor din Ardeal. Evreii cu limba maternă maghiară au îndrăznit a cere, că în școlile lor să aibă voie a învăța copiii în limba lor maternă, deci în cea maghiară. În memorandumul lor excelent redactat ei desvultă, că tratatul de pace amintește drepturile minorităților etnice, religioase și de limbă: însă petiționarii se țin de minoritatea cu limba maternă maghiară. La vorbele aceste clare și raționale are cuvinte și inima: „Noi până azi eram evrei maghiari: limba culturii, a durerilor, a fericirilor, a însuflețirii și a jalbelor noastre era cea maghiară. S'a schimbat situația noastră de cetățenie, însă acest schimb ne a găsit ca evrei maghiari.”

Dl *Istrate* sucește într' acolo declarația aceasta singură cinstită și dreaptă, că „evreii recunosc faptul de mult știut, că au devenit numai prin forță cetățeni români.” Și imediat îi și amenință

pentru aceasta declarație a lor naturală:

„Luăm la cunoștință memorandumul. *Dar să nu se revolte apoi niminea, dacă vom înșira și pe evrei între minorități și străini.*»

Acordul din urmă este cel mai uman și drept:

„Pentru ce toată această bogăție de argumente și tiradă sentimentală?

Pentru că guvernul român și-a permis să „jignească” pe evrei, cerându-le ca în școlile „evrești” plătite de români să se învețe în limba evreiască!...”

Așa de simplu totuși nu se va putea așeza pe cap chestia aceasta. Cât de multă dreptate au evreii petiționari se poate vedea și din aceea, că n'au vorbit în numele tuturor evreilor ci numai în numele aceluia, a căror limba maternă e cea maghiară. Felul deosebit al limbii materne și al creșterii desparte foarte mult grupările evreilor, atât, încât nici șovinismul cel mai preocupat nu îi poate lua într'o categorie.

Evreilor cu limba maternă maghiară le este cu totul indiferent, ce limba învață evreii cu limba maternă germană și iidișă si

gădesc de absolut natural, că evreii romanizați din Regat învață copiii în limba română. Apoi de fapt am dori a ști foarte mult, pentru ce sunt dispozițiunile tratatelor de pace referitor la minoritățile de limbă, dacă cineva nu poate fi de limba maternă maghiară numai pentru aceea, că religia lui e cea izraelită. Limba maternă, limba învățată dela mame, este comoara cea mai sfântă tuturor. Cum vrea dl. Istrate să împuie limba iidișă sau evrească celui care nu ține la limba aceasta, are talent și atragere pentru ea și care ține dâră la limba sa maternă maghiară?

Dl. Istrate destinează drept *amenințare* împingerea evreilor în situația de minoritari. Nu pot avea minoritățile soarte bună dacă dl. Istrate în urma atitudinii sale antisemite destinează pe seama evreilor soarta aceasta – drept represiune,

«Viitorul» și «Ellenzék».

Viitorul de un timp încoace are o rubrică permanentă pentru persiflarea ziarului *Ellenzék*. Dacă ziarul din Cluj exercită o critică asupra grășării liberalilor, *Viitorul* îl acuză imediat cu iredentizm și alarmează opinia publică românească. Dacă *Ellenzék* tace, nici aceasta

nu-i place *Viitorul*-ui, observă în tăcere o ticăloșenie afurisită și atacă confratele cu segețile spirituale ale lui. Acum însă s'a întâmplat, că ziarul *Ellenzék* – a laudat. L'a laudat pe ministrul de externe *Duca*, pentru vorbirea adresată Ungariei. Ai crede, iubitele cetitor, că în cazul aceasta *Viitorul* s'a grăbit a lăuda pe ziarul *Ellenzék*. Durere însă, nu s'a întâmplat aceasta; din contra *Viitorul* astfel iasă în contra ziarului maghiar:

„Numai că, la rândul nostru, nu suntem răsplătiți cu aceeași prietenie de maghiarii din Ardeal, a căror atitudine iredentistă nu pierde nici o ocaziune să se manifeste și să-și găsească ecou și sprijin în coloanele *Ellenzék*-ului.”

Stă departe dela noi să ne angajăm ca protectorul ziarului *Ellenzék*. El nici n'are nevoie, dar nici nu e chemarea noastră să ne amestecăm în chestiile altor gazete. Trebuie să constatăm însă atât, că *Viitorul* a manifestat o reavoință față de *Ellenzék*, pe care o manifestă totdeauna când e vorba de o mișcare maghiară. Este un rol urât pe seama unui organ semi-oficial și nu e spre cinstea guvernului, dacă crede, că are nevoie de astfel de servicii.

Director și redactor răspunzător: dr. Elemér Jakabffy.

Secretar de redacție: Ioan Botos. – Tipărit: Husvéth și Hoffer, Lugoj.